

ALTERNATIEVE NOBELPRIJS LITERATUUR 2018

MARYSE CONDÉ

Tot het water stijgt

De Malinese arts Babakar woont op Guadeloupe, alleen met zijn herinneringen en zijn jeugddromen. Maar door het toeval, of door de voorzienigheid, komt er een kind op zijn pad. De kleine Anaïs heeft alleen hem. Haar moeder, een Haïtiaanse vluchteling, is bij de bevalling gestorven. Vergezeld door zijn goede vriend Movar vertrekt Babakar met Anaïs naar Haïti, op zoek naar de familie van het meisje. In dat door politieke chaos verscheurde land sluit hij vriendschap met de Libanese kok Fouad en komt hij een schilder op het spoor die nog nooit van haar leven ook maar één schilderij heeft gemaakt.

Tot het water stijgt is een betoverende roman over drie mannen, verbonden door een onverbrekelijke vriendschap, heen en weer geslingerd tussen Afrika, de Antillen en Haïti.

**‘De Nobelprijs voor de Literatuur zou Maryse Condé
allerminst misstaan.’ DE VOLKSKRANT**

**‘Haar scherpe blik, wars van sentimentaliteit, haar ruimhartige
perspectief en haar grote eruditie hebben haar in staat gesteld gangbare
dichés op een heldere manier ter discussie te stellen.’ TROW**

Maryse Condé (Guadeloupe, 1937) studeerde literatuurwetenschap aan de Sorbonne in Parijs en woonde in diverse West-Afrikaanse landen. In Mali deed ze inspiratie op voor haar wereldwijde bestseller *Ségou*, waarvoor ze werd bekroond met de Afrikaanse Literatuurprijs. In 2018 werd zij bekroond met de ‘alternatieve’ Nobelprijs voor Literatuur. Maryse Condé schreef diverse romans, waarvan *Het onwaarschijnlijke en droevige lot van Ivan en Ivana* de meest recente is.

www.uitgeverijorlando.nl

TOT HET WATER STIJGT

Eerder verscheen van Maryse Condé

Het onwaarschijnlijke en droevige lot van Ivan en Ivana

Wil je op de hoogte blijven van de boeken van Uitgeverij Orlando? Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief op www.uitgeverijorlando.nl, of volg ons op Facebook, Twitter of Instagram.

MARYSE CONDÉ

Tot het water stijgt

Vertaald uit het Frans door Martine Woudt

uitgeverij
ORLANDO

Dit verhaal is volledig verzonnen, ook al lijken bepaalde gebeurtenissen ontleend aan de politieke en concrete werkelijkheid. Het is louter en alleen bedacht voor het plezier van degenen die mij het genoegen zullen doen deze bladzijden om te slaan.

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© 2010 Editions Jean-Claude Lattès

Oorspronkelijke titel *En attendant la montée des eaux*

Oorspronkelijke uitgever Jean-Claude Lattès

© 2021 Nederlandse vertaling Martine Woudt en Uitgeverij

Orlando bv, Amsterdam

Omslagontwerp Bij Barbara

© Foto auteur P. Matsas/Leemage/HH

Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN 978 94 93081 90 1

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

*Voor Serina en Mahily,
die nog niet kunnen lezen.*

‘Allah is niet verplicht...’

Ahmadou Kourouma

Babakar werd vanuit de milde warmte van zijn slaap in het kabaal van een onweersnacht geslingerd en kwam versuft, bevangen door het lawaai, tot zijn positieven. De donder bulderde. De golfplaten van het dak kletterden. De takken van de *pié buas* kraakten en vlogen vervolgens in stukken tegen de grond, terwijl de mango's als stenen naar beneden vielen. In zijn slaap had hij zijn moeder gezien, glimlachend en stralend, haar korenbloemogen helder en opgefrist, alsof ze te midden van de chaos der elementen een olijftak bracht. Ze kwam hem vertellen dat de zwarte bladzijden van de rouw omgeslagen waren en dat de belofte van het geluk zich eindelijk aftekende.

De klok gaf kwart over elf aan. Hij dacht aan de mannen die op dit moment zelfgestookte rum zaten te drinken, dubbelden of dominoden en de hard geworden borsten streelden van de vrouwen met wie ze straks een wip wilden maken. Terwijl hij al in een gestreepte katoenen pyjama lag te slapen.

Niemand begreep ook maar iets van deze regentijd. Er had al weken geleden een einde aan moeten komen. Maar de regen bleef de natuur maar onstuimig geselen en liet de meest verborgen bergstromen nog steeds buiten hun oevers treden. Huiverend in de vochtige lucht schoot Babakar een ochtendjas aan en liep op blote voeten door de achtereenvolgende kamers van zijn smakeloos en haastig ingerichte villa. Huizen

hebben hun eigen taal. Dit huis sprak van eenzaamheid en buitensluiting. In de keuken schonk hij een glas melk in, dat hij te snel en knoeiend op zijn kin leegdrank. Hij gebruikte nooit alcohol, niet uit godsdienstige overwegingen, maar omdat hij er maagzuur van kreeg dat de toch al zo beroerde smaak van zijn leven nog beroerder maakte.

Toen hij zijn glas nogmaals volschonk, klonk hard de bel van de ingang, ingedrukt door een gejaagde hand.

Babakar liep de veranda op en stak ondanks de regen rennend het grasveld over, waarbij zijn blote voeten in de modder wegzakten en er daarna met een soppend geluid weer uitkwamen. Achter het hek stond een man, schuilend onder een bananenblad. Hij was jong. Knap. Met een angstige blik. Zwart. Heel zwart. Gekleed in lompen en wonderlijk genoeg op rode basketbalschoenen, die aan alle kanten water doorlieten. Het betrof klaarblijkelijk een Haïtiaan, waar het in de streek van wemelde, ook al werden ze door de politie steeds hardhandiger gearresteerd en naar de grens teruggebracht. Hij stamelde: *'Fô li vini kounye-a. Li pral mouri!'*

Babakar had zich niet vergist: hij herkende het Haïtiaanse Creools, dat hij net zomin verstond als het Guadeloupse, en vroeg in het Frans: 'Over wie gaat het? Een van mijn patiënten?'

De man herhaalde alleen maar luider: *'Li pral mouri!'*

Babakar ging terug het huis in om zich aan te kleden en zijn dokterstas te pakken. Daarna voegde hij zich weer bij de Haïtiaan, die op zijn hurken en met zijn hoofd tussen zijn handen in een hoek van de garage was gaan zitten. Ze stapten in de oude Mercedes, voor een appel en een ei gekocht van een Fransman die vrijwilligerswerk had gedaan en na afloop van zijn contract naar Angoulême was teruggegaan. Het was zo'n nacht waarin alleen vreemde of ongewone dingen kunnen ontstaan. Waarschijnlijk had God tijdens een vergelijkbare

nacht de mens geschapen, met alle teleurstellingen die dat met zich mee had gebracht.

Na een bocht reden ze een gehucht binnen dat verstopt lag onder een heleboel groen.

‘*Nou rivé,*’ zei de Haïtiaan.

Hij wees naar een hut in de beschutting van een bosje mooie, kaarsrechte ebbenbomen. Een bejaarde man met grijzend haar en een huilende, mollige vrouw stonden bij de voordeur. Toen ze dichterbij kwamen sloeg de man een kruis en zei: ‘*I pati, Movar. I pa atan ou...*’

Hij sloeg nogmaals een kruis, terwijl de snikken van de vrouw verhevigden en de jonge Haïtiaan op zijn beurt in tranen uitbrak.

‘Ze lijdt niet meer,’ concludeerde de man met een theatrale blik naar Babakar.

Babakar meende deze plechtige Afro-Antilliaan, waardig gekleed in een versleten pak met een vooroorlogse snit, te herkennen. De ander stak hem de hand toe: ‘Dokter, ik ben Cyprien Aristophanes, de directeur van de gemeenteschool Pierpont III.’

Hij stelde de anderen voor: ‘Zij is Yvelise Dentu en hij is Movar Pompilius, een Haïtiaan, net als de overledene, Reïnette Ovide.’

Abrupt vervolgde hij in het Creools: ‘*Pran kouwaj, Movar.*’

De arme jongen had zich namelijk op de grond laten vallen en leek te gaan bezwijmen. Babakar voelde mee met dat verdriet. Uit ervaring wist hij wat het betekende om iemand kwijt te raken die je dierbaar is.

Hij ging het huis binnen.

Het is bekend, het leven begint met een bloedbad. Maar dit hier was uitzonderlijk bloederig geweest. Het leek wel alsof de

gestorvene had gevochten met een vijand die veel sterker was dan zij. In deze ongelijke strijd had ze al haar bloed verloren. De hoofdkussens, de lakens en het matras waren rood. Badhanddoeken waren op de grond gegooid of lagen als een prop in een geëmailleerde bak. Een scherpe geur hing boven het slagveld.

Babakar liep naar het bed en bleef onthutst staan. Geen twijfel mogelijk: de vrouw die zojuist door de dood was weggerukt, had hij een paar dagen eerder op het consultatiebureau gezien. Ze was hem opgevallen. Niet alleen omdat ze er leuk uitzag, maar ook door haar ongebruikelijke houding, verbazingwekkend voor iemand die zo smalletjes was. Ze leek bijna nog een meisje. Haar glinsterende ogen stonden spottend. Haar mond schamper, gemaakt voor grapjes en speelse kusjes. Door haar dikke buik hing de voorkant van haar rok zeker twintig centimeter hoger, waardoor haar gladde spillebenen zichtbaar waren, eindigend in ranke enkels en kleine voeten in afschuwelijke Nikes. Ondanks die weinig bevallige uitdossing was ze uiterst charmant. Zijn blik had ze laatdunkend doorstaan, alsof ze zeggen wilde: ‘Waarom koekeloer je zo naar me, meneertje? Je doet moeite voor niks. Ik ben niet voor jou.’

Babakar was in de war geweest. Niet door die stilzwijgende afwijzing, maar door de gevoelens die hij had gehad. Voor het eerst was hij Azélia ontrouw geweest. Al was het maar even, hij had begeerte gevoeld en gefantaseerd over gemeenschap met een ander dan zij. Beschaamd had hij zijn ogen neergeslagen en zich beheerst.

En nu vond hij deze vrouw dood terug, zij ook... Steeds weer die wrede poetsen van een lot dat had gezworen hem niet met rust te laten! Toen hij het lichaam van dichterbij bekeek, zag hij dat de vingers van haar rechterhand verdraaid waren, gebroken, een ervan uit het lid. In de elleboogholte van de

linkerarm zag hij een lelijk spoor dat op een beet leek. Hetzelfde tekende zich onderaan haar hals af. Dat was allemaal vreemd. Moest hij niet om een autopsie vragen?

Yvelise knielde naast hem terwijl ze opnieuw een kruis sloeg, en opeens leek zijn achterdocht hem absurd. Yvelise veegde nu het geronnen bloed van het lijfje van de pasgeborene, om wie niemand zich tot op dat moment had bekommerd. Ze leek helemaal niet geschrokken van de wereld waarin ze terecht was gekomen. Het was een mooi klein meisje, heel mooi, met de driehoek van haar geslacht gewelfd en bol tussen haar mollige bovenbeentjes.

‘Wie is de vader?’ vroeg Babakar fluisterend, terwijl hij overeind kwam en naar Aristophanes liep. ‘Hij? Movar?’

Aristophanes schudde zijn hoofd en antwoordde heel zacht: ‘Nee. Het is een heel ingewikkeld verhaal. De vader is waarschijnlijk in Haïti gebleven. Zij, Reinette, is een paar maanden geleden zwanger aangekomen. Ondanks haar buik is Movar met haar gaan samenwonen. Ze schijnen op dezelfde boot te hebben gezeten. Ze werkten allebei op de Modelboerderij, waar ze trouwens alleen Haïtianen zonder papieren aannemen, illegalen dus. Het verbaast me dat ze toch terecht kon bij het consultatiebureau. En ook bij de gemeente. Ze kreeg een zwangerschapsuitkering, weet u.’ Het klonk verontwaardigd. Waarom sloten ze die illegale buitenlandse vrouwen, die waren gekomen om gratis medische zorg te krijgen, niet allemaal op?

Babakar boog zich nogmaals over de pasgeborene. Ze was nauwelijks misvormd door de verschrikkelijke tocht naar buiten en echt aanbiddelijk, met ronde wangetjes en een dikke laag zwart dons op haar hoofd. Hij streelde teder het minuscule knuistje en het kind opende haar ogen.

Op dat moment gebeurde alles. Omdat ze hem leek aan te kijken, kwam er een heftige emotie in hem boven terwijl hij

ineens een idee kreeg. Het was geen toeval dat hij bij ReINETTE was geroepen.

‘Wie gaat er voor het kind zorgen?’ vroeg hij nadrukkelijk.

Aristophanes schudde zijn hoofd. ‘Ik zie Movar, met zijn slecht betaalde werk op de Modelboerderij, niet echt een extra mond voeden. Waarschijnlijk zal Yvelise het doen. Ze is al moeder van een hele rits kinderen. Zes of zeven, ik weet het niet meer, elk van een andere vader natuurlijk. Eentje meer of minder zal niet veel uitmaken.’

Ook ditmaal was de afkeurende toon duidelijk. Aristophanes hield niet van die praktijken. Hij was een respectabel man, die rechts stemde en wettig was getrouwd met een verpleegster met een kleine praktijk in het dorp en een fiets waarop ze rondreed om thuiszorg te bieden.

Ze is van mij. Ze is voor mij gekomen, begreep Babakar plotseling, overspoeld door die zekerheid. De gedachte die zich aarzelend bij hem had aangediend, explodeerde.

‘Ik zal haar mee naar huis nemen,’ zei hij vastbesloten. ‘Als ik morgenochtend naar het gemeentehuis ga voor de overlijdensakte van haar moeder, zal ik haar meteen aangeven. Ik zal doen wat nodig is.’

‘Hoezo, wat nodig is?’ vroeg Aristophanes, en hij rechtte zijn rug, die hij gewoonlijk boog voor degenen die hij belangrijker achtte dan zichzelf. ‘Neemt u haar mee? Wat bedoelt u?’

Maar Babakar wilde er niet meer over zeggen, zijn keel dichtgesnoerd van de opwinding. Zijn kind, waar hij zo vergeefs naar had gezocht, werd hem hiermee teruggegeven. Dat was het wonder dat zijn moeder hem stralend in zijn droom was komen voorspellen! Zijn ziel hief een Magnificat aan, Johann Sebastian Bach waardig. Terwijl hij al jaren niet had gebeden en een hart van steen dacht te hebben, had hij nu de neiging neer te knielen om de Almachtige te bedanken.

‘Wilt u haar adopteren?’ hield Aristophanes vol, steeds agressiever.

‘Zo is het precies!’ antwoordde Babakar om zich van die lastpost te ontdoen.

‘We zijn hier niet... in Darfur!’ protesteerde de ander beleefd, alsof de kwestie zijn eer aantastte. ‘We zijn op Guadeloupe. Zo gaan de dingen hier niet! Guadeloupe is net zoiets als Frankrijk. We hebben wetten. Je adopteert een kind niet zomaar. Je doet een aanvraag, je wordt op een lijst gezet, je wacht op je beurt.’

Babakar luisterde niet meer. Hij wikkelde het kind in een badhanddoek, want er was niets warmers, geen wollen doek, geen deken, en de nachtlucht was koud voor wie net uit een warme buik kwam. Hij stond op terwijl Yvelise hem met open mond aanstaarde.

‘Hier,’ mompelde hij, en hij stopte een paar bankbiljetten in haar hand, niet veel, dat wat hij op zak had. ‘Weet je me te vinden als je meer nodig hebt voor de begrafenis of wat anders? Ken je mijn praktijk? Aan de Grand’Rue in het dorp, of anders mijn kantoor op het consultatiebureau?’

Ze knikte ter bevestiging, terwijl Movar ook niet protesteerde. Zonder iemand de hand te schudden ging Babakar er als een dief vandoor.

Buiten rukte de steeds harder aangewakkerde wind aan het gebladerte van de ebbendomen en joeg de wolken voort. Dat wees erop dat de regen zich uiteindelijk ergens anders zou laten zien, aan de kant van Dominica bijvoorbeeld. Babakar legde zijn kostbare vrachtje op de achterbank van de auto. Hij werd overspoeld door een koortsachtige vreugde, waar hij onhandig van werd. Eindelijk had hij het einde van zijn lijdensweg bereikt. Hij had zijn geluk weer gevonden en tegelijker-

tijd zijn leven weer een bestaansreden gegeven. Bij het zwakke schijnsel van het autolampje bekeek hij het gezondheidsboekje, het enige identiteitsbewijs dat Reinette leek te bezitten.

Centrum voor moeder- en kindzorg

Naam: Reinette Ovide

Geslacht: Vrouw

Geboortedatum: 6 juni 1980

Nationaliteit: Haïtiaanse

Gewicht: 50 kilo

Lengte: 1,58 m

Bloedgroep: A

Koortsachtig sloeg hij de bladzijden om. Alle medische tests die ze had gehad waren negatief geweest. Geen aids. Geen tbc. Geen nierproblemen. Geen te hoog cholesterol. Geen aantoonbare ziekte. Ze leek gezond. En toch was ze in minder dan geen tijd als een nachtkaaars gedooft. Welke mysterieuze kwaal ging er schuil achter dat jeugdige, gezonde voorkomen? Overigens was daar niets verbazingwekkends aan, de dood overwint het leven immers constant. Toen hij aanstalten maakte om met zijn auto achteruit te draaien, zag hij dat Movar op de veranda naar hem stond te kijken. Babakar stak als afscheid zijn hand op, waar die lomperik niet op reageerde. Eenmaal op de hoofdweg scheurde hij ervandoor.

Het ongeluk van de vrouw is dat ze te koop moet lopen met het bewijs van haar moederschap. Negen maanden lang moet ze haar buik tonen, zichtbaar voor iedereen. De superioriteit van de man is dat hij de baas is over zijn zaad en het plant waar hij wil. Hij zou van goeden huize moeten komen, degene die zou kunnen verklaren dat hij Reinette niet had gekend. Al was

het maar één nacht. Hij zou behoorlijk lef moeten hebben, degene die zijn woord van arts zou tegenspreken en zou verklaren dat het kind al dan niet voldragen was.

Babakar legde in vliegende vaart de vijftien kilometer vol bochten af die hem van zijn huis scheidde. Toen het verscheen, in duisternis gehuld, kwam het hem naargeestig, bijna onheilspellend voor. Niet bepaald geschikt om als verblijf te dienen voor een op wonderbaarlijke wijze teruggevonden zuigeling. Het was gebouwd door de Sogéma: *Nou ni bel kaz*, loog de reclame langs de kleine en grote wegen. Het was opgetrokken in de zogenaamd traditionele stijl, waarbij het hout – campêche-hout, basalocus of noordelijk hout – door beton is vervangen. De daken waren niet meer rood geschilderd, maar blauw, kom er maar eens achter waarom.

Toen hij het terrein op reed, begon de boreling ineens moord en brand te schreeuwen, zoals dat heet. Babakar realiseerde zich dat vrouwenbuiken dan wel geen geheimen voor hem hadden, maar dat hij niets afwist van het gedrag van baby's.

‘Niet huilen,’ mompelde hij, alsof ze dat kon begrijpen. ‘Ik ben juist zo gelukkig dat ik je heb teruggevonden.’

Ze trok zich niets aan van die aanbeveling en brulde nog harder. Hij reed de garage in en zag ineens, zoals hij dat nooit eerder had gedaan, hoe rommelig en smerig het er was. Met zijn jasje om het kind heen geslagen rende hij de tuin door. Eenmaal in de woonkamer probeerde hij het kleine lijfje, dat zich met een mysterieuze woede schrap zette, te kalmeren, terwijl hij zich verlustigde aan haar onnavolgbare humusgeur. De knoop die hij al zo lang in zijn borst voelde, ging los en hij werd door geluk overspoeld. In een impuls knuffelde hij de baby.

‘Ik noem je Anaïs, want zo heette de eerste Haïtiaanse die

ik heb leren kennen, de eerste vrouw van wie ik hield, afgezien van mijn moeder. Ik was dertien, mijn moeder gaf me dat boek met de zo poëtische titel. Ik las en herlas het. Het bracht me aan het dromen. Jij bent de teruggevonden bron die mijn verdorde bestaan zal irrigeren.’

Babakar was een hartstochtelijk man, eenzelve en weinig communicatief van aard. Sinds hij de praktijk had overgenomen van dokter Martial, die daar geboren en getogen was en door iedereen ‘Papa Martial’ werd genoemd, zoals ze op Martinique ‘Papa Césaire’ zeggen, woonde hij in het grootst mogelijke isolement. Hij ging bij niemand langs en niemand kwam bij hem langs. Hij had maar één vriend: Hugo Moreno, een oude Colombiaan, getrouwd met een meisje van daar dat hij onder de Australische pijnbomen was komen beminnen. Na haar dood was hij gemeen gevallen en halfzijdig verlamd geraakt. Babakar kwam dan ook elke avond zijn rolstoel langs de kliffen duwen. Hij ging nooit het grote huis van groen geschilderd noordelijk hout binnen en pakte het karretje waar Bobette, de hulp, het altijd neerzette, in een hoek van de veranda die dezelfde hoogte had als het gazon. Wat zeiden de twee mannen tegen elkaar? vroegen de burens zich nieuwsgierig af.

‘In de loop van de twintigste eeuw,’ legde Hugo, een voormalig weerkundige, uit, ‘is het zeewaterniveau een centimeter of tien gestegen. Als dat doorgaat zal alles op een dag verdwijnen. Dit eiland zal spoedig onder water liggen, net als alle eilanden in de regio. Eerst zullen de bewoners de overstromde gebieden ontvluchten en de heuvels en bergen op gaan. Maar dat zal niet genoeg zijn. De zee zal ze inhalen en overspoelen. Het Caribisch gebied zal alleen nog maar een herinnering zijn. Je zult alleen nog maar diepblauwe golven met een witte schuimkraag zien.’

Op het gebied van de liefde, of van de seks, zoals men dat liever noemt, had Babakar een maîtresse, Carmen, een kapster die net als alle kapsters uit Santo Domingo kwam. Twee of drie keer per week kwam ze lekker voor hem koken, wassen, strijken en naast hem slapen, niet afgeschrikt door zijn zwijgzaamheid en de nachtmerries die zijn nachten teisterden.

Op een moment als dit had Babakar geen andere oplossing dan haar hulp in te roepen, in de hoop dat ze haar telefoon niet had uitgezet en ondanks het schandelijk late uur zou opnemen.